

Miorița – „o fereastră spre cultura, personalitatea și realitatea românească”

Originea și semnificația titlului

Semnificație culturală. Cântecul mioritic este considerat una dintre cele mai reprezentative creații folclorice românești de factură *pastorală* și reprezintă un simbol al perenității poporului român, păstoritul fiind o îndeletnicire străveche. „Reconstituirea” genezei cântecului permite incursiuni în cultura și realitățile etnografice ale satului românesc tradițional.

Semnificația și istoria titlului. În Transilvania, e numit generic *Colinda păcurarului*. Episodul *Oaia năzdrăvană* a fost adăugat numai după ce cântecul a traversat Carpații și s-a transformat în baladă. Astfel, în sudul și estul țării, rapsozii îl numeau generic *Cântecul mioarei*. Titlul baladei, *Miorița*, a fost propus pentru prima dată de către Vasile Alecsandri (1850), în mod convențional și ulterior acceptat unanim (la vremea respectivă versiunea primară, *Colinda păcurarului* nu era cunoscută de către folcloriști).

Definirea cântecului „mioritic”. Exegeții „Mioriței” au definit-o ca fiind un *bocet, epopee pastorală, cântec de jale, legendă, doină, cântec de nuntă, incantație rituală, cântec religios, mit, etnomit sau cântec din bătrâni*. Adrian Fochi a identificat două versiuni: colind (versiunea primară), cu circulație atestată în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, respectiv baladă – în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova. *Miorița* (colind / baladă) este o *creație folclorică muzicală*, în spațiul consacrat fiind interpretată vocal și instrumental (după caz), respectându-se caracterul sincretic specific creațiilor populare.

Cadrul epic inițial

- Locul dramei (plaiul; coborârea oilor de la munte; transhumanța)
- Tema ciobanilor
- Tema complotului (conflict economic)

Episodul „oaia năzdrăvană”

- Dialogul dintre mioriță și cioban (dezvăluirea complotului)

Episodul testamentar

- Locul îngropării (în apropierea stânii)
- Obiectele îngropării (fluiorul)
- Bocetul oilor
- Tema nunții cu o fată de crai

Episodul măicuței

- Tema căutării ciobanului
- Tema nunții cu o fată de crai (repetiție)

Trei ciobani coboară cu oile la vale („Pe-un picior de plai, / Pe-o gură de rai”) – tema *transhumanței*. Aceste versuri indică un loc specific românesc, un spațiu mioritic, acțiunea se petrece în relieful „ondulat” al țării noastre. Fiecare dintre cei trei păstori este reprezentatul unei regiuni istorice românești : „Unu-i moldovan, / Unu-i ungurean (*transilvănean*) / Și unu-i vrâncean (sau *muntean*)”. Doi dintre ei se sfătuiesc să-l omoare pe al treilea (tema *complotului*) pentru a-și însuși averea acestuia („Că-i mai ortoman / Și-are oi mai multe, / Mândre și cornute”). *Oaia năzdrăvană* îi dezvăluie ciobanului intențiile celor doi tovarăși, sfătuindu-l totodată să-și ia măsuri de precauție („Stăpâne, stăpâne, / Îți cheamă ș-un câne / ... / Că l-apus de soare / Vreau să mi te-omoare”). Dativul etic „mi” arată afecțiunea și atașamentul oiței față de stăpânul ei. Comportamentul neobișnuit al ciobanului în momentul în care află vestea complotului și indicațiile testamentare, resemnarea în fața morții și acceptarea acesteia cu seninătate, arată comuniunea românului cu natura, legătura strânsă cu aceasta. Ciobanul vede în moarte o contopire cu natura și o acceptă ușor. Această temă apare și la alți autori români, de exemplu George Coșbuc, în frumoasa poezie „Vara”, care este un adevărat imn dedicat naturii: „Cât de frumoasă te-ai gătit, / Naturo, tu! Ca o virgină / ... Aș vrea să plâng de fericit, / Ca simt suflarea ta divină! / ... Mi-e inima de lacrimi plină, / Că-n ea s-au îngropat mereu / Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu! / O mare e, dar mare lină- / Natură, în mormântul meu, / E totul cald, că e lumină!”, dragostea românului față de natură este exprimată și în alte balade populare românești, natura este un loc de refugiu pentru eroii legendari. Replica ciobanului vizează indicații testamentare: dorința de a fi îngropat „în dosul stânii” arată atașamentul ciobanului față de mioarele sale și dorința de a păstra legătura cu ele și după moarte, iar la cap să-i fie așezate cele trei fluieri („Fluieraș de fag / Fluieraș de os / Fluieraș de soc”), prin acestea el va menține comunicarea cu ființele care-i sunt dragi. Intuind bocetul oilor („Ș-oile s-or strânge, / Pe mine m-or plânge / Cu lacrimi de sânge”) și durerea măicuței („Măicuța bătrână, / Cu brâul de lână, / Din ochi lăcrimând”), ciobanul îi cere *mioarei năzdrăvane* să le ascundă faptul că a fost ucis („Iar tu de omor / Să nu le spui lor”) și să le ofere drept pretext al dispariției sale, căsătoria sa cu o fată de crai („Să le spui curat / Că m-am însurat / C-o mândră crăiasă, / A lumii mireasă”) – tema *alegoria nuntă-moarte*.

Mioara năzdrăvană este înzestrată cu puteri supranaturale, are capacitatea de a vorbi, acest aspect ne duce cu gândul la un personaj fabulos din basme, de exemplu, calul năzdrăvan, care îl ajută pe erou să depășească situațiile grele și să treacă de probele la care e expus. Motivul bocetului este specific folclorului românesc și face parte din obiceiurile străvechi de înmormântare.

„Măicuța bătrână” este un alt personaj care apare în baladă, la care ciobanul se gândește cu drag, fiind preocupat de soarta ei după ce el nu va mai trăi. „Cu brâul de lână”, accesoriu vestimentar pe care îl poartă măicuța, scoate în evidență preocuparea străveche a românilor: păstoritul. Pentru ca durerea ei să nu fie prea mare, ciobanul o sfătuiește pe mioară ca aceasta să-i ascundă mamei faptul că el a murit și să-i spună că s-a însurat, dar precizează să nu-i spună că la nunta lui „a căzut o stea”, deoarece aceasta semnifică moartea și măicuța, fiind o bună cunoscătoare a înțelepciunii populare, știa acest lucru și atunci și-ar fi dat seama că fiul ei a murit.

Alegoria moarte-nuntă amintește de obiceiul specific românesc al înmormântării tinerilor necăsătoriți sub forma unui ceremonial de nuntă. Faptul că întreaga natură participă la nunta lui, așa cum și-o imaginează ciobănașul, scoate din nou în evidență comuniunea om-natură.

Miorița și cultura modernă

Poeții și scriitorii români și-au manifestat deschis o admirație necondiționată față de acest poem al literaturii populare, valorificându-i valențele prin filtrul talentului și al modului personal de percepere a mesajului.

Nichita Stănescu (1983) a mărturisit, în numele generației sale și al celor anterioare: „Fără ”Miorița” n-am fi fost niciodată poeți. Ne-ar fi lipsit această dimensiune fundamentală”, Mihail Sadoveanu (1923) pledează pentru "arta ei fină", încât "ne putem întreba dacă i se poate găsi pereche în alte literaturi populare și dacă literatura cultă, în infinitele variații, a realizat vreodată un mic poem așa de armonios și de artistic". Iar aprecierile lui Alecu Russo – care avea convingerea că balada reprezintă doar rămășițele unei vaste epopei naționale, chiar și așa socotind-o „cea mai frumoasă epopee păstorească din lume” – aveau să devină obsesii. Dovadă că în 1982 Nichita Stănescu definește „Miorița” ca fiind „Iliada și Odiseea genetică a poporului nostru”.

Miorița în contextul globalizării

Primul pas pentru a înțelege Miorița este de a pătrunde în specificul etnic, cultural și mai cu seamă spiritual al poporului român. Acest demers pornește de la premisa unicității ei. Pe de altă parte însă temele și motivele (în sens conceptual și etnografic) conservate în această baladă sunt comune spațiului cultural indo-european. Al doilea pas impune o analiză în relație cu specificul popoarelor ce ne înconjoară, atât vest-europene, cât și orientale, căci există afinități cu culturile marginale indo-europene, de tip major.

Miorița aparține culturii continentale / europene în măsura în care această civilizație o înțelege și o asimilează. Francezii, de exemplu, au fost primii care au ridicat un semn de întrebare în dreptul baladei (J. Michelet, 1854), acuzând resemnarea ciobanului în față morții, ceea ce ar defini o „trăsătură națională”. În schimb, George Călinescu a fost de părere că folclorul românesc valorificat în literatura cultă a întrunit aprecieri favorabile din partea britanicilor. Miorița suportă o paralelă cu riturile de inițiere, respectiv concepția despre moarte și nemurire a tibetanilor.

Mircea Eliade, prin studiul „*Mioara năzdrăvană*” este un precursor al celor care au contribuit la integrarea Mioriței într-un context global, european, prin definirea acestei creații drept un efect al „creștinismului cosmic”, de sorginte sud-est europeană.

Grație calităților sale cu totul excepționale, ce o individualizează, „Miorița” poate fi privită ca o „fereastră spre cultura, personalitatea și realitatea românească,” ce se deschide spre stăruința celor străini de neam și limbă de a ne cunoaște și a ne înțelege.

Bibliografie consultată:

1. Balada populară – Miorița, versuri
2. Vara, de George Coșbuc, versuri
3. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Miorița> – ca sursă de inspirație

Balada populară românească *Miorița*

(varianta Vasile Alecsandri)

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale,
Trei turme de miei,
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovan,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrâncean.
Iar cel ungurean
Și cu ce-l vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan,
Că-i mai ortoman
Ș-are oi mai multe,
Mândre și cornute,
Și cai învățați,
Și câni mai bărbați,
Dar cea mioriță,
Cu lână plăviță,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
– Mioriță laie,
Laie bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace!
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?
– Drăguțule bace,
Dă-ți oile-ncoace,
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Îți cheamă ș-un câine,
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrâncean!
– Oiță bârsană,

De ești năzdrăvană,
și de-a fi să mor
în câmp de mohor,
Să spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice, pe-aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stânii
Să-mi aud câinii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraș de os,
Mult zice duios;
Fluieraș de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul, când a bate,
Prin ele-a răzbate
Ș-oile s-or strânge,
Pe mine m-or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și paltinași
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii!
Iar dacă-i zări,
Dacă-i întâlni
Măicuță bătrână,
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrimând,
Pe câmpi alergând,
Pe toți întrebând
Și la toți zicând:
„Cine-a cunoscut,
Cine mi-a văzut

Mândru ciobănel,
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustețioara lui,
Spicul grâului;
Perișorul lui,
Peană corbului;
Ochișorii lui,
Mura câmpului?”
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea
Și-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Să nu spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și paltinași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii!

Vara

de George Coșbuc

Priveam fără de țință-n sus –
Într-o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus,
Departe-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare,
De pază țării noastre pus.
Și ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.

Privirile de farmec bete
Mi le-am întors către pământ –
Iar spicele jucau în vânt,
Ca-n horă dup-un vesel cânt
Copilele cu blonde plete,
Când saltă largul lor vestmânt.
În lan erau feciori și fete,
Și ei cântau o doină-n cor.
Juca viața-n ochii lor
Și vântul le juca prin plete.
Miei albi fugeau către izvor
Și grauri suri zburau în cete.

Cât de frumoasă te-ai gătit,
Naturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit!
Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!
Mi-e inima de lacrimi plină,
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu!
O mare e, dar mare lină –
Natură, în mormântul meu,
E totul cald, că e lumină!